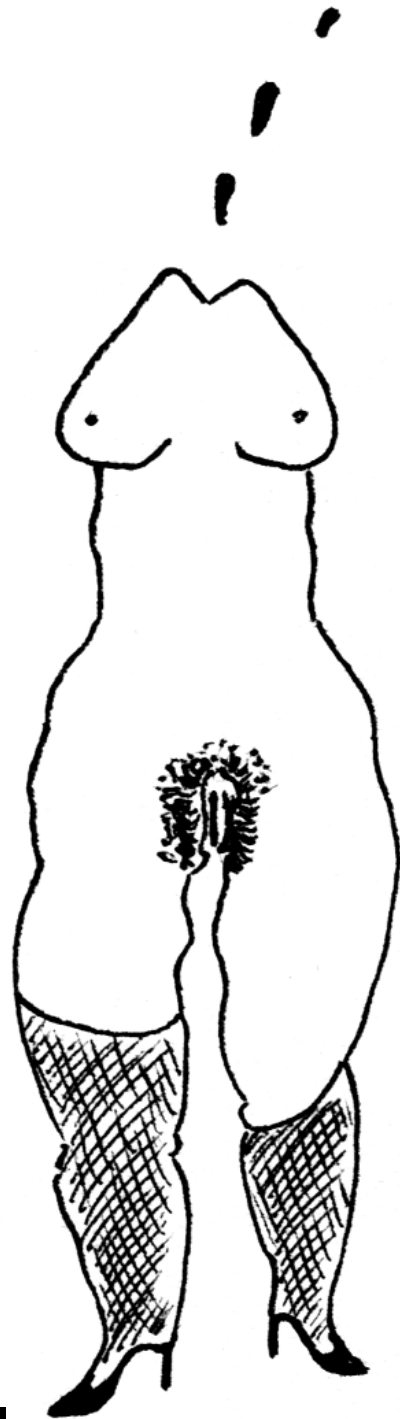

"UN COS MAI NO ES DECLINA EN SINGULAR"

Quando l'uomo principale è una donna

Dibuixos de
LISBETH GRUWEZ

El coreògraf i creador escènic Jan Fabre i la ballarina Lisbeth Gruwez han creat junts una peça sobre l'androgínia. En aquestes pàgines, oferim un fragment d'una llarga entrevista on ell exposa algunes de les seves idees sobre la presència del cos a escena i alguns dibuixos del quadern d'assaigs d'ella.

LUK VAN DEN DRIES
entrevista **JAN FABRE**

LUK VAN DEN DRIES.- Em sorprèn que, a *Quando l'uomo principale è una donna*, hagis optat per una estructura narrativa amb un començament, una part central i un final. Brodes una història a partir d'una simple oliva en una copa de Martini. És el primer cop que ho fas.

JAN FABRE.- Es tracta d'una tria deliberada. L'oliva i l'oli d'oliva estan relacionats amb ritus ancestrals. L'olivera és un arbre carregat de simbolisme. L'oli d'oliva és la sang de la terra. Però he volgut emmotllar això en una imatge que tothom coneix: la de l'oliva en la copa de Martini que apareix en totes les pel·lícules de James Bond. Va ser la ballarina Lisbeth Gruwez qui va fer aquesta associació, i em va agradar perquè trenca el clima d'alienació en el qual l'espectacle submergeix els espectadors. És purament anecdòtica, però és una mena de punt de referència. He de vigilar per no deixar-me endur

cap a aquest món simbòlic que he forjat i que tendeix a l'hermetisme. La meua manera de viure de vegades em fa perdre tota mena de contacte amb la realitat. Els meus actors i ballarins han de cridar-me l'atenció sovint per fer-m'hi tornar.

LUK VAN DEN DRIES.- M'he adonat que des de fa anys treballes amb el mateix tipus de cos: un tipus d'actor atlètic que explora les seves capacitats físiques i que no dubta a posar cada cop més lluny els seus límits.

JAN FABRE.- Vaig començar la meua carrera com a artista de *performance*: una forma d'art amb la qual de vegades contacto de nou per retornar a l'essència del cos de l'artista. La *performance* és l'art de transgredir la frontera entre la realitat i la no-realitat tot mostrant el cos en allò que té de més prosaic: sang, excrements, vòmits, dolor, ferides o perill de mort real. Una *performance* reeixida és una *performance* que aconsegueix omplir momentàniament l'abisme que, normalment, separa la realitat de la representació de la realitat, que separa la vida de l'art. I què hi ha de més real que un cos que pateix realment? És aquesta constatació el que intento que passin els meus actors i ballarins en un seguit d'exercicis preliminars. Hom podria parlar, doncs, d'un atleta de les emocions, en el sentit que Artaud dóna al cos. Però, per a mi, un cos mai no es declina en singular. Es presenta sota múltiples formes i té innombrables possibilitats. En grans línies, distingeixo entre quatre tipus de cossos:

1. El cos físic, que traïx els seus límits a través de la fatiga i l'esgotament. Aquest cos emet senyals a través del seu embolcall exterior, però també a través de la sang, les llàgrimes i la transpiració, que diuen molt del seu estat intern.
2. El cos eròtic: el cos en tant que vestit i el vestit en tant que cos. El cos eròtic és un cos potent que no presenta cap senyal de por ni de pànic, però que tanmateix corre alguns riscos físics. Els meus guerrers cuirassats o reis nus són un exemple de cossos eròtics.
3. El cos nocturn: el cos que s'abandona a les obscures i obscenes bacanals de la nit. Un cos *sex, drugs and rock & roll* que esclata i funciona en estat d'embriaguesa.
4. El cos espiritual. El cos de demà. Un cos exempt de sang i d'òrgans. Un cos buit que serveix únicament per vehicular un esperit. Com un fantasma, una mòmia, un àngel, un espantall... Un cos dotat d'un exosquelet. Un cos imprès d'una seriositat, d'una profunditat, d'una grandesa i d'una esplendor inigualades.

En algunes representacions aquests quatre cossos arquetípics es barregen. D'aquesta manera, els cossos dels meus guerrers de la bellesa esdevenen emblemes o al·legories. L'exploració del cos és per definició una reacció política. És un manifest que advoca a favor de l'anarquia de l'amor i del respecte pel cos.

El meu teatre va a l'encontre de l'actualitat de la moda. El meu teatre no pretén pas aportar cap mena de solució als conflictes socials o polítics de la nostra època. El meu teatre parla de les veritats amagades de la realitat del cos.

Des d'aquest punt de vista sóc francament antiquat. Estic sempre a la recerca d'una metamorfosi perquè als meus ulls forma part integrant d'aquesta construcció. El que m'interessa és la transformació: el capoll que esdevé crisàlide abans d'esdevenir papallona. Vaig a la recerca de gent "bella". Amb això vull dir gent que tenen un cos bell, un carisma, un atractiu sexual o eròtic, una forta personalitat. També els vull així per poder deformar el seu cos i transformar-los en allò que no són: un vell, una dona, un animal, un peix, un monstre. Crec en la metamorfosi en el sentit que permet ésser en un estat de transformació permanent. Però fins i tot en la nostra època això continua sorprenent. Els actors aprenen a moure's i a parlar el més normalment possible. Per a mi això no té cap sentit ja que allò que m'interessa en el teatre és tot el contrari: el seu caràcter artificial, la construcció de la imatge i la metamorfosi del cos. Tinc, per tant, tota una altra visió del teatre, del paper de l'actor i del joc escènic. Per mi, fer teatre és transformar-se fins al punt de poder fer abstracció total de la pròpia personalitat i identificar-se amb un núvol. O transformar-se fins el punt d'esdevenir un autèntic animal.

LUK VAN DEN DRIES.- Poses l'accent amb molta intensitat en el factor físic en tant que impuls primordial del joc dramàtic. És una cosa ben diferent de l'accent habitual, que es posa en la psicologia. Tanmateix, reclames constantment als teus actors que motivin les seves accions, per tal que siguin ben llegibles. Personalment, hi veig una mena de contradicció, de fricció. D'on ve la motivació si no és psicològica?

JAN FABRE.- Sempre busco la motivació en l'espai, en el territori. Els ballarins i els actors han de saber com s'han d'apropriar l'espai, que és el seu territori. Però també és molt important definir quin és el territori de l'altre i concedir-li, per tal que els altres també siguin valorats. Vet aquí la motivació de què parlo. Resideix en l'economia de moviments i en la consciència del territori. La delimitació de l'espai els ajuda a no perdre's en l'èxtasi que espero d'ells. Els manté en equilibri. Els dona una estratègia, un punt de referència, un marc, una matriu. Però per a mi la motivació significa també que els meus actors i els meus ballarins han de saber sempre molt bé en quina companyia treballen i de què parla l'espectacle. Vull nodrir-los i motivar-los per fer-los prendre consciència de la imatge que construeixen amb mi, per tal que puguin assumir la seva responsabilitat de co-creadors. Els bons guerrers de la bellesa han d'esdevenir els seus propis directors d'escena, els seus propis coreògrafs, han d'esdenir mestres en l'art del *timing*. I la meva tasca com a director d'escena és conduir-los-hi. Esdevenen emperadors del seu propi reialme.

LUK VAN DEN DRIES.- D'aquesta manera no es produeix un esborrament teu?

JAN FABRE.- En absolut, crec que el teatre és per definició un exercici d'esborrament. També és la festa de la mort, en senyal de respecte per la vida. Ets conscient a cada segon de poder-te trobar de cara a la mort. En tant que artista, estar dalt d'escena significa poder morir en qualsevol moment, poder sacrificar la vida per la cosa que vols representar o comprendre. Els millors guerrers de la bellesa experimenten la sensació d'interpretar per darrer cop a la seva vida, de creure profundament en allò que fan. Es tracta de donar-se en cos i ànima a la bellesa.

LUK VAN DEN DRIES.- Això no és una concepció molt idealitzada de l'art?

JAN FABRE.- Diguem que si un enginyer diví creés ésser angèlics a la seva pròpia imatge i semblança, serien estàtics, racionals, previsors, únics, originals, innocents, savis, etc. Nosaltres no som res de tot això, menys en una cosa: nosaltres, els humans, som millors. El que posseïm de bo ens ho hem guanyat en el decurs de la nostra llarga i difícil evolució. La part més bella del nostre cos, el cervell, vehicula una memòria de 400 milions d'anys, rica en temptatives i en fracassos. Aquest cervell, aquest planeta inexplorat, s'ha adaptat i desenvolupat des del peix al rèptil, del mamífer primitiu al simi que parla. El cervell és la naturalesa humana per excel·lència. I jo crec en la naturalesa humana. És per això que puc fer preguntes. I és per això que sempre opto per la curiositat, per molt que mentrestant hagi adquirit 25 anys d'experiència. Sempre busco tornar a posar en qüestió els fonaments. Per què algú és artista? Per què és actor? Per què és ballarí? Per què seríem tot això si no creguéssim en un ideal? Per mi, es tracta de buscar el moment en què et compromets totalment i estàs disposat a donar la teva vida. Estar damunt d'un escenari no té res de gratuït. Cal creure-hi a fons. Si no crec que vaig a fer el millor espectacle del món o que els actors dalt d'escena no són els éssers més bells del món, no cal ni començar. Si no tingués el sentiment que faig avançar la història de l'art o del teatre, encara que només sigui un mil·límetre, m'aturaria ara mateix. Això no significa que no estigui constantment rosegat pels dubtes i que no pensi mai que el que faig és totalment equivocacat. El dubte forma part intrínseca de l'agenda diària.

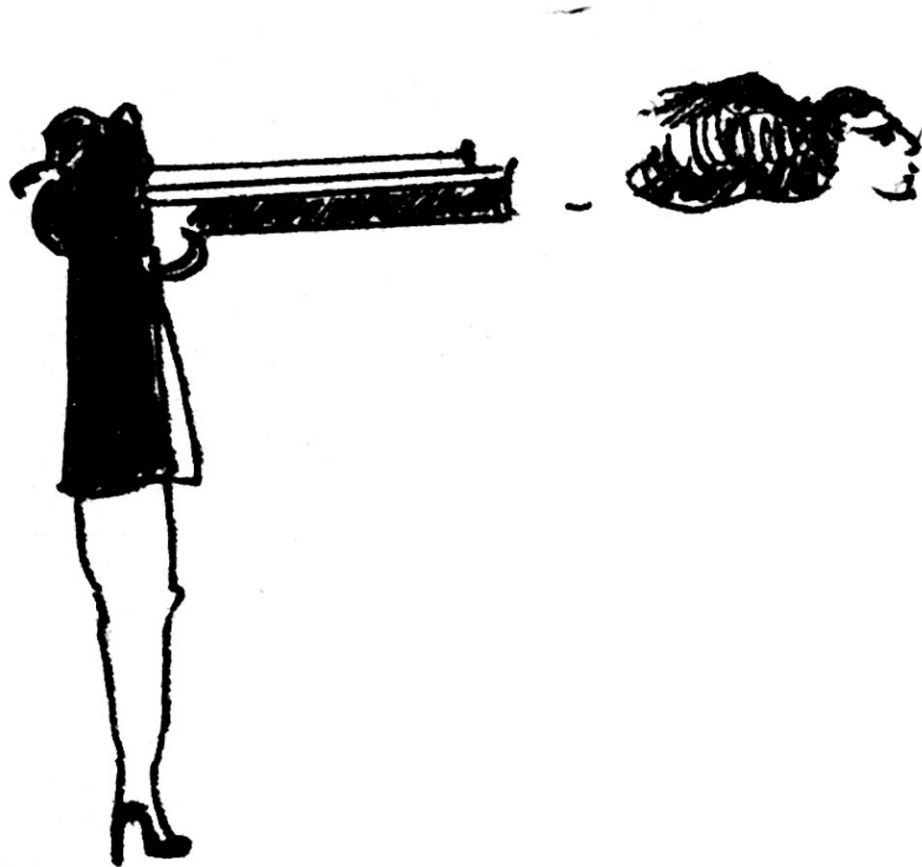
La gent que ve a treballar amb mi tenen una altra mena d'intensitat en la seva vida. És aquesta intensitat la que m'obliga. Va des de la intimitat i la intensitat fins a la incandescència. I la juguesca de l'artista és arribar a saber com ampliar-la, com utilitzar-la. Busco, per tant, col·laboradors que siguin capaços d'exacerbar o, pel contrari, suavitzar la meua intensitat. És amb ells que vull treballar. I ells amb mi. És en aquest àmbit que ens trobem.

LUK VAN DEN DRIES.- Quin és el lloc del públic en aquesta visió de l'art? Esperes d'ell la mateixa intensitat i la mateixa convicció?

JAN FABRE.- És una esperança que no pots evitar d'alimentar. Com a actor ets generós i esperes que el públic vindrà a veure't i a reflexionar amb entusi-

asme. Però mai no en pots estar segur del tot. Crec que cada espectador individual té una relació secreta amb l'obra. Perquè algunes de les meves creacions volen mantenir-se solitàries i no exigeixen pas la comunicació. I, evidentment, jo mateix sóc el millor públic per als meus guerrers de la bellesa, ja que abans que res actuen per a mi. Perquè vivim ara mateix junts, en un exili voluntari, on el públic ve a visitar-nos. Tinc la sensació d'haver creat un enclavament, un país alliberat per a un temps, per a un univers sobirà que volem mostrar i fer percebre al públic. El teatre és el lloc on guarir les nostres ferides. El teatre ofereix una possibilitat d'empatia amb la bellesa i la vida. És una arma contra el cinisme que regeix el món, un lloc espiritual on buscar plegats noves possibilitats de supervivència. El teatre és un espai on pots ser conduït a l'èxtasi.

LUK VAN DEN DRIES.- Pots triar els teus actors, però no pots triar el públic.

JAN FABRE.- El públic també el tries! Després de més de vint anys sé que sóc un artista marginal que només arriba a un públic limitat. Però és el públic que em cal. L'obra selecciona el públic. És per a aquesta trobada que faig el que faig. Per a aquests pocs. Mai no podria arribar a tothom. Hi ha col·legues que poden. Han desenvolupat tècniques que els permeten d'arribar al gran públic. Però aquesta mena de teatre no és el que jo represento. I això també està lligat a la intensitat i a la intimitat.

El meu teatre i el meu art no pacten amb una societat de comunicacions obligatòries, forçoses, que exigeix espectacles que qualsevol ha de comprendre. Jo no sóc qualsevol, per molt que això desplagui les comissions, les instàncies i estructures governamentals, els productors, els directors de teatres i els de festivals massa preocupats per la moda. ■

Traducció del francès de Guillem-Jordi Graells.

Aquest text forma part del llibre més recent aparegut sobre Jan Fabre, "Corpus Jan Fabre, observations d'un processus de création", de Luk Van den Dries, publicat en neerlandès per Imschoot éditeurs, Gant, Bèlgica, 2004.